

LES ESCOLES D'ESTIU DE MALLORCA

Per RAMON BASSA i MARTIN

La primera pretensió d'aquesta comunicació es donar notícia de les Escoles d'Estiu de Mallorca, i contribuir al seu coneixement, recopilant i ordenant el material existent sobre aquest tema, abans de que sia molt més difícil el trobar-lo, ja que molt d'ell només va ésser imprès a ciclostil per als assistents, i després de quasi deu anys en queden ja poquíssims exemplars, factor que pot dificultar estudis més posteriors.

Tret d'algunes escasses referències a algunes revistes de Ciutat que han publicat algun comunicat o record per part dels assistents, podem dir que encara no hi ha cap estudi sistemàtic que s'hagi dedicat a ordenar i donar a conèixer el que han sigut y representen per a la Història de la Pedagogia de les Illes, Les Escoles d'Estiu.

Vagin aquestes línies en record de tots els que d'una manera o l'altra contribuïren a dur endavant la tasca pedagògica de les Escoles d'Estiu, principalment a les de les èpoques més difícils fins a finals de 1975, en que els canvis polítics permeteren funcionar sense tantes traves a aquest moviment de renovació pedagògica dels ensenyants.

1.- ORIGEN I EVOLUCIÓ DE LES ESCOLES D'ESTIU DE MALLORCA

1.1.- EL SEU ORIGEN:

Les Escoles d'estiu naixeren a Catalunya a l'any 1914, com diu Ramón Moragues: "La iniciativa de l'escola d'Estiu parteix d'un pedagog, Eladi Homa que havia estat pensionat a Estats Units (Universitat de Xicagó) on coneix una realització de cursos d'estiu per a mestres. Essent secretari del Consell d'Investigació Pedagògica de Barcelona, és qui promou... la celebració de la 1a. Escola d'Estiu (1)

Després de les vicissituds que les Escoles d'Estiu sofriren a Catalunya, quan els estius dels anys 1966 i 1967 un grup d'ensenyants mallorquins assistiren a Barcelona a les primeres Escoles d'E. de la postguerra civil que allà es celebraren. La qualitat pedagògica dels cursos i l'esperit de renovació professional que els animava, els va sorprendre de una manera molt positiva. I així al retrobar-se uns quants d'aquells ensenyants durant l'hivern del curs 1967-68, els sorgí la idea de fer una Escola d'Estiu a Mallorca

per donar a conèixer aquelles modernes i poc conegudes activitats educatives que es realitzaven a Barcelona, per tal que els mestres mallorquins i d'altres indrets que no haguessin pogut assistir-hi, poguessin posar-se en contacte amb aquelles noves tècniques de formació dels mestres.

D'aquesta manera a finals d'agost de 1968 es realitzava als locals d'un col·legi privat de la Ciutat de Mallorca la primera Escola d'Estiu de Mallorca i de totes les Illes.

1.2.- ETAPES SOCIO ORGANITZATIVES

A dins les Escoles d'Estiu de Mallorca cal distingir-hi dues etapes organitzatives clarament marcades pels aconteixements socials i polítics estatals i il·lencs, a més a més d'un "buit pedagògic" molt important.

Cronològicament les etapes són les següents:

a) 1a. ETAPA (0168-71) E.D'E. "CELIA VIÑAS:

Aquestes Escoles les organitzaren la primera formació de mestres mallorquins que assistiren a les Escoles d'E. de Barcelona, alguns del qual formaren un equip organitzatiu que muntà la

infraestructura que permeté dur a terme les Escoles d'Estiu a Mallorca amb la col·laboració i l'assessorament pedagògic de la Institució "Rosa Sensat".

Les E. D'E. d'aquesta època dugueren el nom de Cèlia Viñaza (1915-54) en record d'aquesta educadora lligada a la vida cultural de Mallorca molt intensament.

b) EL "BUI PEDAGÒGIC" (1972-74):

Durant més de tres anys hi hagué a Mallorca un "buit pedagògic", ocasionat en part per una manca d'alternatives davant l'interès burocràtic que els mestres mostraven pels "cursos oficials" del Ministeri d'Educació i Ciència, en part per ser un temps difícils socio-políticament en part també per la desaparició de l'equip o nucli organitzador. De totes les maneres és un fet que també es nota a les Escoles d'Estiu de Barcelona. Els anys 1970, 1971 i 1972, baix el nombre d'assistents, el butlletí interior que edita "Rosa Sensat" a finals de 1972 es diu:

"Tant l'Escola d'Estiu de Barcelona, com les comarques, presenten en general un decreixement del nombre total de participants. Podem suposar que les circumstàncies generals de l'educació al país amb l'im-

pacte de la nova Llei d'Educació, la necessitat d'obtenir certificats oficials per part dels mestres per un cantó, o per l'altre la major dificultat que segons sembla, les persones sense titulació oficial tindran per exercir la professió, així com un cert clima d'expectativa, poden donar suficientment compte d'aquesta situació" (2).

c) 2a. ETAPA (1975-77):

Hem d'esperar a Mallorca al curs 1974-75 amb l'aparició del Secretariat Pedagògic depenent de l'Obra Cultural Balear —que cada dissabte reunia a un gran grup d'educadors— per tornar a veure com aquest buit es va omplint a poc a poc, cursos de plàstica, d'expressió corporal i dinàmica, de tècniques Freinet, seminaris de Sociologia de l'Educació, etc.

D'aquests Secretariat "sorgí en principi, la idea d'emprendre de bell nou l'Escola d'Estiu" (3) com escriuen els propis membres.

Així doncs el mes de setembre de 1975, recomençaven les Escoles d'Estiu després de quatre anys d'interrupció. A més del Secretariat Pedagògic hi col·laborà l'Escola de Magisteri —que reprenia una etapa d'acostament a la realitat cultural de les Illes— i el Col·legi de Llicenciats. El mateix equip organitzà l'Escola d'Estiu de 1976, conjuntament amb el Congrés de Cultura Catalana i la participació de l'Associació d'Antics Alumnes de Magisteri.

L'any 1977, desaparegut o no funcionant el Secretariat Pedagògic de O.C.B. alguns antics membres

d'aquest, i alguns ensenyants més que s'hi afegeixen, posen en marxa la VII Escola d'Estiu que s'ha fet a Mallorca, el grup pren el nom de "Comissió Organitzadora".

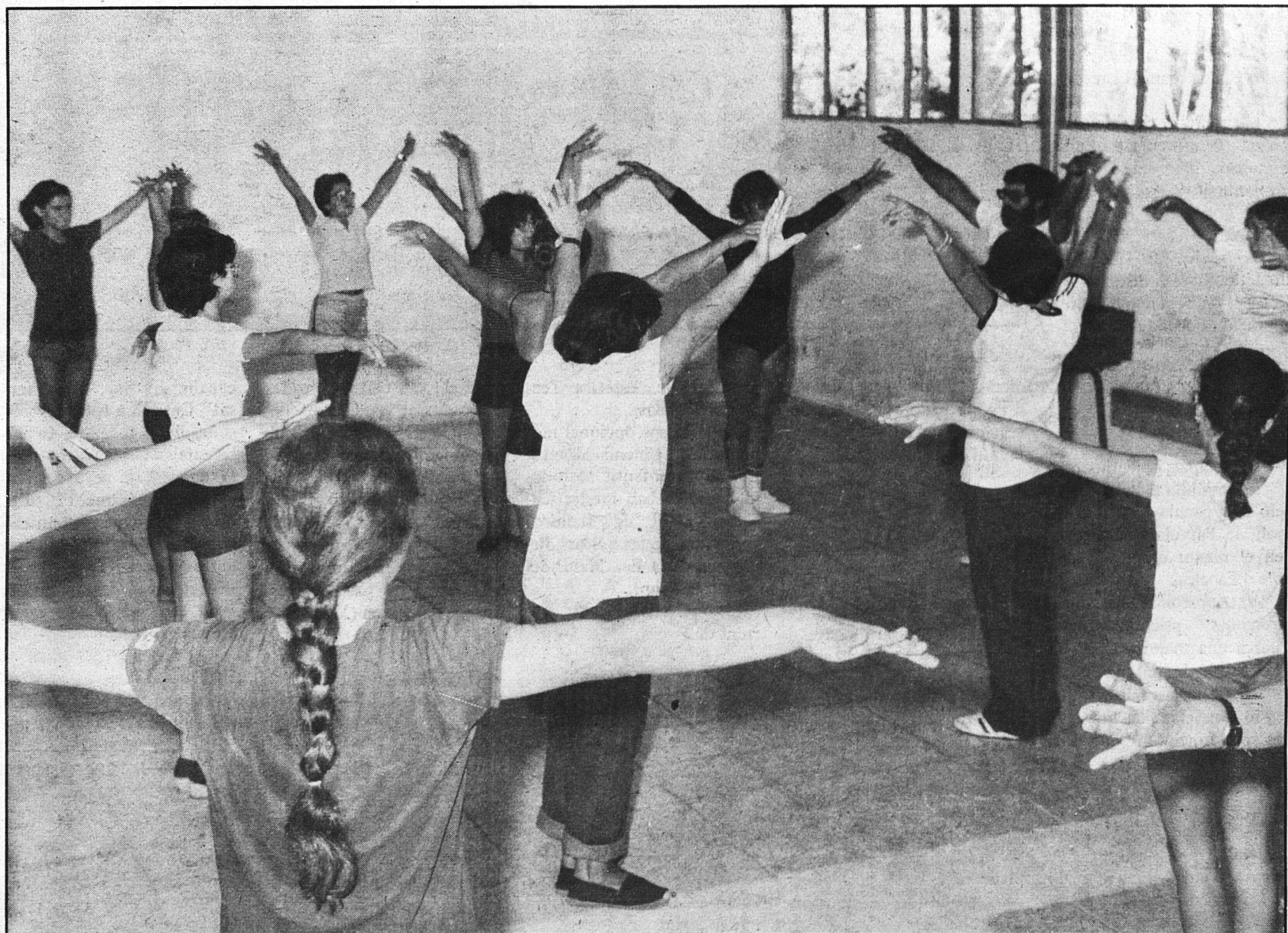
2.- ANALISI DE LES PRINCIPALS ACTIVITATS REALITZADES A LES E. D'E. DE MALLORCA.

2.1.- DATES DE REALITZACIÓ, LLOC, NOMBRE D'ASSISTENTS, QUOTA DE MATRICULA.

Totes les dades anunciades més a dalt poden ser agrupades en un quadre per a més claretat

(Continua en pàg. següent)

ESCOLA	DATES REALITZACIÓ	LLOC	Nº ASSISTENTS (x)		PREU
			R. Sensat	Inf. Propia	
1968	28 agost - 4 setembre	Col·legi LL. Vives	130	100	500
1969	18 al 28 d'agost	Col·legi Sagrat Cor	90	60	800
1970	2-11 de juliol	Est. Gen. Lul·liá	101	101	800
1971	2-11 juliol	Est. Gen. Lul·liá	70	28	800
1975	3 al 10 setembre	Escola Magisteri	237 (150 feien 1/2 jorn)		1.500
1976	1 al 9 setembre	Monasteri La Real	175		1.750
1977	29 agost - 6 setembre	Col·l. Porciúncula	150		1.000
1979	agost - setembre	IBN Antoni Maura		520	1.000

LES ESCOLES D'ESTIU DE MALLORCA

(Ve de pàg. anterior)

Nota: El nombre d'assistents no coincideix en les E. d'E. de la 1a. Etapa perquè en un lloc hi ha les xifres publicades a "Rosa Sensat" segons la informació que rebia, i a l'altre les que he pogut aconseguir consultant els arxius i els organitzadors. A quasi tots els anys hi ha poca diferència tres de l'any 1971, que per propis records personals i per informacions dels organitzadors coincideix amb la xifra més baixa

Creim que les dades es comenten per si soles, per no extredre'ns més.

ció—Psicologia de grup: La classe com a grup—Didàctica del Llenguatge—Didàctica de la Metamàtica Moderna: Iniciació i aprofundiment—Pedagogia de l'Expressió).

C. Cursos opcionals monogràfics: Inic. al Mètode Montessori—Inic. al Mètode de Freinet (aplaçat al final)—llengua i literatura mallorquina—Pedagogia del cant—Coneixement de Mallorca—Continguts) Unitats didàctiques— Pedag. del Treballs Manuals— Pedag. de l'Expressió Estètica.

D. Descuberta—excursió d'un poble: Santanyí
Apareixen també els pri-

—Nivells o Seccions: Jardí-Parvulari: Primària A (fins a 9 anys). Primària B-Batxillerat 1er-2n (de 9 a 12 anys); Esplai.

Distribució general d'activitats

1.— A la secció de Jardí-Parvulari (Coneixement de l'infant—Llenguatge iniciació al càlcul— Expressió—Educació sensorial).

A la secció Primària A: (Psicopedagogia—Llenguatge—Matemàtica—Ciències d'observació: Natural—Geografia—Ciències socials: Història—Sociologia Educ. Estètica.

La secció de esplai tenia: (Psicopedagogia—Ex-

—Distribució General d'Activitats:

A. Cursets generals: Ciències Socials— Llenguatge — Cièn. d'Observació Expressió— Perspectives i situació del mestre— Psicologia.

B. Cursets monogràfics sobre. Avaluació— Expres. Corporal— Matem. Nova Psicometria— Ritme— Literatura infantil — Comunicació Social (TBO, TV, premsa...) Coneixement de Mallorca.

C. Descuberta—Excursió de la muntanya de Randa.

Per acabar la informació sobre les E. d'Ed. d'aquesta primera època do-

QUADRE II

PROCEDENCIA GEOGRAFICA	E. d'E per 100 1970		E. d'E per 100 1971	
CIUTAT	51	50,5	25	89,3
POBLES MALLORCA	12	11,9	3	10,7
MENORCA	3	3	—	—
CATALUNYA	34	33,6	—	—
PAIS VALENCIA	1	1	—	—

El motiu principal d'aquesta coincidència sobre l'origen Geogràfic dels matriculats pot ser degut a que l'E d'E de 1970 o millor dit la seva propaganda fou

A MANERA DE VALORACIO O SIGNIFICACIO

Les escoles d'Estiu "Celia Viñas" sorgiren en un

2.2. ORGANITZACIO I DISTRIBUCION DELS CURSETS E. d'E "CELIA VIÑAS" (1968-71)

Donada la dificultat per trobar ara ja els impresos de les primeres Escoles d'Estiu, senyalam a continuació les principals activitats realitzades en aquesta primera etapa d'una manera abreujada.

ESCOLA D'ESTIU DE 1968:

—Nivells: Parvulari i Ensenyament Primari.

—Cursets: Matemàtica Nova. Llenguatge— Treballs Manuals.

Treballs Manuals—Expressió.

Tallers de Lliure elecció: cants, jocs, dances, teresetes...

—Activitats complementàries: Conferències d'una hora cada dia.

Excursió per la península de Formentor (Nord de Mallorca).

Exposició de material didàctic, llibres i discs.

Fí del'Escola amb representació de Rondalles.

ESCOLA D'ESTIU DE 1969:

—Principals objectius:

a) Possibilitar la instauració de l'Escola Activa a nivell de Parvulari i Primària en el major nombre possible d'Escoles.

b) Aprofundir els coneixements psico-pedagògics per a una major eficàcia en l'educació de l'infant.

c) Donar als mestres una visió ben clara de quina és la seva funció en l'educació de la fe.

—Nivells o seccions: Parvulari i Ens. Primari.

—Distribució General d'activitats.

A. Temes generals de secció: (Psicopedagogia evolutiva i mètodes d'evalua-

mers "diaris de l'Escola d'Estiu", durant tot el curs següent funciona una "Escola d'Hivern".

ESCOLA D'ESTIU DE 1970

A Barcelona les E. d'E. comencen a ésser massives i es potencien Escoles a altres indrets fora de Barcelona, per això la informació general fou preparada conjuntament amb "Rosa Sensat" i la de Lleida. Es veu, per tant que "la primera Escola d'Estiu que va funcionar a un lloc que no fos Barcelona després de la postguerra civil, va ésser la de Mallorca", segons les dades fins ara trobades.

pressió—Educ. Estètica Tècniques d'esplai).

2.— Cursos opcional monogràfics: (Cinema infantil. Literatura infantil Metodologia del treball intel·lectual, Coneixement de Mallorca Literatura de les Balears, Pedagogia de la Fe., Metd. del treball en grup).

3.— Descuberta al Torrent de Pareis.

ESCOLA D'ESTIU 1971:

La IV E. ja evidenciava les dificultats d'organització: menys cursets i menys assistents:

—Nivells o seccions: Parvulari—EGB 2 in 3r—EGB, 4rt i 5è i Esplai.

naré algunes dades sobre les assistents a les Escoles del anys 1970 a 1971 que he pogut confeccionar a partir de l'observació de les fitxes de matriculació.

Així sobre el sexe dels assistents cal dir que quasi les 2/3 parts eren dones com succeïa a les Escoles d'Estiu de Barcelona (V. Quadre 1).

QUADRE I

	1970		1971	
	per 100		per 100	
No ASSISTENTS	101	100	28	100
HOMES	31	30,7	11	39,3
DONES	70	69,3	17	60,7

Respecte a la procedència geogràfica dels assistents matriculats, tenim: (Veure Quadre II)

canalitzada per "Rosa Sensat" i arribà a totes les persones de la geografia de parla catalana, coneixent molta de gent la seva celebració, mentre que l'E. d'E. de 1971 tengué més un caire de trobada privada entre amics assistents, ja que la decisió de fer-se es pregué molt tard i es pogué avisar a poca gent.

moment d'extrema necessitat pedagògica per a les illes, i de Mallorca en particular. Els mestres que sortiren de l'Escola Normal s'anaven trobant amb una seria desorientació degut a l'escassíssima formació didàctica que havien rebut, tret d'algunes poques classes. D'aquí que aquestes E. d'E. juntament amb l'intent de recuperació pedagògica, fosin el primer nucli de renovació didàctica dirigit als educadors de Mallorca després de la guerra civil. Unes tres-centes persones pasaren per elles durant els primers quatre anys de funcionament xifra si bé no alta, si significativa en aquells moments en que la decisió de fer per exemple els els cur-

(Continúa en pàg. següent)

LES ESCOLES D'ESTIU DE MALLORCA

(Ve de pàg. anterior)

sets en català, ja era considerada com un fet quasi separatista o "extrany i sospitós".

2.3. ORGANITZACIO I DISTRIBUCIO DELS CURSETS A LES E. D'E. DE LA SEGONA EPOCA (1975-77)

Les dades escrites sobre les activitats de les E. d'Ed. d'aquesta Epoca són més nombroses, per ja esser impreses en follets, revistes i diaris, per això seré més breu en quant a l'exposició dels cursets.

ESCOLA D'ESTIU DE 1975

La Comissió Organitzadora d'aquesta Escola anunciava amb aquestes paraules la reempra de la feina: "Per complementar la tasca del Secretariat Pedagògic i per consolidar un moviment de mestre que s'està gestant dins ell, hem cregut convenient montar una nova Escola d'Estiu" (4).

—Secció: Llar d'Infants-Parvulari, 1a. etapa d'EGB, 2a. etapa d'EGB.

—Distribució General d'Activitats:

a) per a llar d'Infants-Parvulari: Psicopedagogia; Plàstica i Dinàmica Audiovisuals, Teresetes, Expres. corporal, musical i rítmica, etc....

b) Per a la 1a. Etapa: Ciències Socials-Didact. de les Matemàtiques-Didact. de la llengua— Ensenyament del Català— Plàstica i Dinàmica.

c) Per a 2a. Etapa: Xarredes Monogràfiques un dia sobre Pedagogia i Sociologia de l'Educació— Ciències Socials— Didact. de la Llengua— Didact. de les Matemàtiques— Enseny. del Català.

d) Activitats complementaries recreatives: Cinema-Teatre-Recital de cançons.

f) Exposició-Venda de llibres i material didàctic. Alguns cursets no es pogueren realitzar, per això he posat els que he pogut averiguar es varen fer.

ESCOLA D'ESTIU DE 1976

Per segona vegada el Secretariat Pedagògic es convertia en el motor principal de l'organització de l'escola d'Estiu. Els objectius que es volien aconseguir eren:

"Escola arrelada en la realitat de les Illes: intentarem partir de la realitat del nin dins el seu context socio-polític i geogràfic de les Illes Escoles oberta a tothom i amb funcionament democràtic.

Renovacions pedagògiques per a ensenyants i per a

la gent interessada.

Trobada d'ensenyants per mantenir un intercanvi d'experiències amb la participació activa de tothom. Es a dir anar a cercar una major professionalització dels ensenyants". (5).

—Distribució General dels Cursos per Hores:

I Hora: El nin a la guarderia—Mètodes de raonament per a l'ensenyament de les matemàtiques— Estudi de la personalitat de l'infant.

II Hora: El llenguatge al parvulari— Introd. a les tècniques de teixits— Expressió musical— el món de les teresetes i les seves tècniques— Introd. a les tècniques d'impresió.

III Hora: Seminari d'experiències sobre sexual— La utilització de les notícies del diari a l'ensenyament— El joc com a mitjà d'esplai i d'educació. El Català a l'escola— Expressió dinàmica...

IV Hora: Estudi de la realitat històrica i social de les Illes-Biblioteca Escolar. Anàlisi de textos literaris— Grup de treball sobre anàlisi de la realitat escolar a les illes.

—Un cicle de conferències pedagògiques i un altre sobre problemàtica de les Illes.

—Vetlades musicals. Grup UC

—Exposició i venda de llibres i material didàctic.

Cal citar com a detall que una tercera part dels assistents a aquesta Escola d'Estiu havia anat a alguna al-

tra, principalment a l'anterior.

A MANERA DE VALORACIO DE LES E. D'E. D'AQUESTA 2a. EPOCA

Aquestes Escoles d'Estiu ja es trobaren a l'any 1975 amb unes circumstàncies sociopolítiques més modificades: començaven a sortir a la llum les contradiccions de la societat mallorquina, el turisme no era ja la panacea hi havia crisi i atur en uns sectors considerats fins ara com a privilegiats; les associacions ciutadanes es començaven a moure, els partits polítics ja es donaven a conèixer públicament. Dins el camp educatiu regnava una gran confusió i desordre per les "contrarreformes" a la Llei General d'Educació que encara aturaven els pocs aspectes més progressistes; per una part es corria el perill de caure en un "tecnicisme pedagògic", o sia creure que una "bona" pedagogia "neutra" bastava per fer una bona educació, o anant als cursets oficials del MEC. Per això, també a les dues primeres d'aquesta Segona Epoca: 1975 i 1976, es carrega una part forta sobre l'estudi i coneixement de la realitat socio-històric-política de les Illes.

qüestions sense resoldre. Aquest estiu de 1978, no hi ha hagut Escola d'Estiu n'hi haurà a l'any 1979? Amb quins objectius? Al servei de que o de qui? S'haurà d'enllaçar o no amb la trajectòria de les anteriors? Qui l'organitzarà? Com? Podrà sortir una alternativa educativa real de canvi a l'ensenyament? Intervendran amb la seva financiació els organismes autonòmics o la ignoraran?

El que històricament està bastant clar en general a la historia de les Escoles d'Estiu és que sempre han intentat ser una plataforma de contacte i discussió entre els ensenyants, especialment de tipus progressista, per això monopolitzar-la un sol grup podria ser un retorcés

3. CONSIDERACIONS FINALS

Encara queden moltes

contra la història, en lloc d'una plataforma general de discussió i d'estudi d'alternatives i professionalització dels ensenyants i el seu treball en tendran la paraula.

CITES

- (1) MORAGAN Ramón: "Les Escoles d'Estiu abans de la guerra". Revista "Nous Horizons" Suplement núm. 1. Extra Ensenyament Estiu 1977 Mèxic, p. 56.
- (2) Butlletí interior de "Rosa Sensat— AAPSA". Novembre 1972.
- (3) Revista LLUC núm. 652 Octubre 1975. "Memòria de les activitats de l'Escola d'Estiu 1975" p. 20.

(4) LLUC, núm. 648, maig 1975; "L'Escola d'Estiu d'enguany", pàg. 11.

(5) Extret del programa general de la Segona Escola d'Estiu de les Illes. Ciutat 1976.

BIBLIOGRAFIA

—BASSA, Ramón: "Moviments de Renovació Pedagògica dels ensenyants (II). Les Escoles d'Estiu de Mallorca". ULTIMA HORA de 16 de setembre de 1978 p. 17.

—Butlletí interior de "ROSA SENSAT" AAPSA. Barcelona Novembre de 1972.

—ESCOLA D'ESTIU— any 1931. "Resum de l'any 1930" Consell de Cultura, Generalitat de Catalunya. Barcelona.

